

Zakir Məmməd

Şeir sənəti ona görə yaşayır ki, onu yaradanların dili, istedadı, ifadə imkanları müxtəlifdir. Bu müxtəlifliyi doğuran səbəblər ədəbiyyatın, poeziyanın ömrünü təşkil edir, Füzuli demişkən, bədii sözü həmişə diri saxlayır. Bu üzdən dünyaya - şeirə Sabir gəlir, Cavid, Puşkin, Nazim Hikmət gəlir, ədəbiyyat tərəqqi edir, yeni üslub və yazı metodikasına həssas ədəbi sürəc formalaşır. Həyatın nəbzini yoxlamağa, şüura nəzarət etməyə, dünyanı "ovcunun içində" görməyə, gözdən keçirməyə və "acların" qarını doyurmağa yeni siyasi, ekonomik proqramların işlənilib hazırlanması üzrə uzmanların görə biləcəyi işləri sosial platformada ədəbiyyatın iştirakı ilə həyata keçirmək keçmiş təcrübəsi olaraq bu gün də aktualdır. Şüura elmlə birlikdə sənətə aid olan bilgilər əlavə edilməlidir ki, toplum "cıziğindən çıxmasın".

Ədəbi düşüncə və problemə poetik yanaşma siyasi-iqtisadi nəzarətin özünə nəzarəti həyata keçirmək üçün cəmiyyətə tələməsi lazımdır. Bir şərtlə ki, sözü mün əvvəlində yazdığım kimi, bu vəziyyəni istedadlı adamlar görməlidirlər. Şair Ayaz Arabaçı demişkən: "Adamın dili var, dilin adamı". Yəni dil dediyimiz nəsnə adamlardır, ya adam deyilən şey dillədir. Burada "dil" də, "adam" da çoxmənalı anlayış kimi də, konkret olaraq üslub və sənətkarlıq problemi kimi də oxuna, qəbul edilə bilər. Elə Ayaz Arabaçı da konseptual bir dilin, estetikanın adamlarından biri kimi, bu günkü söhbətimin mövzusu olsun görək. Ayaz bəy, necə ki bu məqalənin giriş hissəsində vurğuladım, üzərinə düşənləri namusla yerinə

Poeziya yükünə çiyin verənlərdən biri - Ayaz Arabaçı

yetirən sənət adamıdır. Ayrı cür desək, dilin adamıdır. Bu adamın dili var deyərək cəsarəti də var. Cəsarəti var deyərək qələmi də var. Yazanın seçilən, heç kəsə bənzəməyən dili həm də onun cəsarətidir. Mən cəsarət deyərək, M.Arazın bir sözünü xatırlatmaq istəyirəm: "Anamdan, bacımdan gizlətdiyimi Kağızdan, qələmdən gizlətməmişəm". Professor Yaşar Qarayevin təbirincə desək, "cəsarət sərəvətdir". Ayaz Arabaçının poeziyası heç zaman tükənməyən sərəvətimizdir. O, ictimai poeziyanın miqyasını genişləndirib, hecəda satirik təkəkkürün səviyyəsinə yüksəldib. A.Arabacı'nın "2?2=" şeiri ən gözəl vətən şeiridir və "Əhsən bizə! Həm tirzəniz, həm hədəfiz biz!!! Öz qövmümüzün başına əngəlkələfiz biz!" misralarının müəllifi böyük M.Ə.Sabirin "Fəxriyyə"si ilə eyni siyasi-poetik çəkiyə malikdir.

*"Arxivində qalaq-qalaq paxırlar,
Bulaqların hansı səmtə axırlar,
Sənə sağmal inək kimi baxırlar,
Bax bu adımı Ayaz haqqı, ay vətən".*

Ayaz bəyin şeiriyyətinin dadlılığı-duzluluğu onun qələminin ümumxalq dilinin genişliyindən cəlaq olmağıdır. Onun hər kəlməsi necə deyirlər, iti selbə tutan kimi tutur.

Onun topluma mesajları sızılıtlı, ah-uflu deyil, ağayanadır. Onun üslubunda daxili kübarlıq, təmkin və ləyaqət kök salıbdır. Onun ironiyasında nifrət hissi yox, şəfa diləyi var. Olaya ümumi yanaşmaqla xırda duyğudan, qrup marağından uzaq qalmaq mümkündür. Bizim milli ədəbiyyatda tək-tək adamlardan qisas almaq üçün bir neçə abzas, bəzən daha çox vaxt sərf edən yazıçılarla rastlaşırıq. Bu baxımdan Ayaz Arabaçı vaxtın, gələcəyin, bəşəri ünsiyyətin, tarixi gerçəkliklərin şairi olmağı bacarır. Adlar, şöhrətlər belə şairlərin dizindən aşağıdır. Bir şeirində o yazır:

*"Allah imkan versə, yaxşı tərəfdən
Bu il mən olacam ilin adamı".*

Bu misraların yazılmasından xeyli vaxt keçsə də, ədəbi prosesi körükləmək üçün, əslində, təltif kimi düşünülen "ilin adamı" olmağa, fikrimcə, yenə Ayaz Arabaçı layiqdir. Hərçənd misal çəkdiyim misraların bətinə fikrin bir neçə cür çalarına uyğun şərh vermək müm-

*"Şair gərək şərəf kimi baxsın həyata,
Qılnc olsun, nizə olsun qələm əlində.
Şair gərək tamam dönsün mənəviyyata,
Həm işində, həm sözündə, həm əməlində".*

Azərbaycanın ərazisini işğaldan azad etdiyimiz həmin döyüşlərin iştirakçısı olmaq üçün şairin hər hansı mücadiləyə, mübarizəyə ta əvvəldən hazır olması lazımdır.

Bu misraların mahiyyətində sənət adamının ən vacib göstəriciləri əks olunubdur. Ayaz Arabaçının yazdıqları hər zaman ona görə yeni səslənir ki, onun qələminin məqsədlərində şərəf, namus məsələləri başda gəlir. Bax buna görə A.Arabacı kimi şairlərin qələmi üçün xalq, toplum kamerton rolunu oynayır. Zətən keçmişdə də, indi də xalqı, oxucunu ayaqda saxlayan, ona ruh və güvənc gətirən onun "halına mizrabzən olan" ədəbiyyatdır. Yoxsa Vətən müharibəsi zamanı aşağıdakı misralara ehtiyac duymazdıq:

*"Burnu ovulubdu ermənilərin,
Qoy yazsın bunu da" Təbəri", Vətən.
Torpağa can verən yağış kimidi,
Bu günkü qələbə xəbəri, Vətən".*

Burada böyük sənətə xas ilhamla ölkənin, dövlətin halına uyğun fikirlər poetik vüsət qazanıbdır.

Birinci iki misrada sorunun ciddiliyi, sonrakı misralarda insanın durumu ifadə olunubdur. "Təbəri" kəlməsi böyük bir mücadiləni, cihadı yada salmaq üçün, indi baş verənlərin tarixin ən səs-küylü hərəkətləri ilə müqayisəsi məqsədilə işlədilmişdir.

Şairin doğurduğu hiss hər bir azərbaycanlının duyduqları ilə üst-üstə düşür və adamı razı salır.

Ümumilikdə ikinci savaq zamanında və otuz illik işğal ərzində Qarabağın əhvalını şairlərin necə qələmə alması tari-

xin problemi kimi qəbul edilməlidir. Çünki siyasi tarixin bir qolu həmişə şairin çiyindədir və vaxtilə Q.Zakirin yazdıqlarından da Qarabağın əhvalı haqqında ən səhih bilgiləri əldə etmişik. Fəqət bu işi o şəxslər gərək görə ki, orden, medal gözləntisi ona yad olsun. "Nə yağlıq, nə ballıq heç nə yazmıram, Ordenlik-medallıq heç nə yazmıram". Bir də ki, şairin o sözü yazmağa qüdrəti çatmalıdır. Bu baxımdan, A.Arabacı Qarabağın əhvalını hər dəfə düzgün anladır və zövqlə anladır.

*"Mən susmuşam söz tapmıram deməyə,
Aclarım gözüyaşlı danışıq.
Qarabağda adam kimi dil açıb,
Vətən bu gün dağlı-daşlı danışıq.
Çox ağırdı, təslimçilik şərtləri,
Dərd götürüb, şir biləkli mərdləri,
Qarabağın qara-qara dərdləri,
Qaragözlü, qaraqaşlı danışıq".*

Qarabağ probleminin həllinə məsul beynəlxalq siyasi qüvvələr bizi hər zaman dağa-daşa salmaqla məşğul olublar. Metonimik ifadə üsulu ilə seçilən şair "problem" dalınca gəlib-gedən "beş düşü"ün (A.A.) qara gözümüzə, qara qaşımıza "aşıqlılığın" dərin səbəblərinə işarə edir. Hər halda ön xətdə olaylar necə çalxanıb-bulansa da, bir gün sular durulur, "təmas xətləri" ayrı səmtə müəyyənləşir. Lakin tarix təkə tarix kitablarında deyil, ədəbi mətnlərdə qorunub saxlanılır. Bədii söz təkə təsvir etmir, müqayisələr, bənzətmələrdən ötrü baş sındırmır, bədii söz hissə, duyğuya çökür və yaddaşı bütövləşdirir. Şair Qarabağ probleminin həlli konsepsiyasını daha anamlı fəhm edir. Çünki bədii sözün gücündə el gücü, el müdrikliyi, uzaqgörənliyi var.

(ardı növbəti sayımızda)